

KRONIKA

In memoriam **Prof. Leonas Jovaiša (1921–2017)**

Profesorius Leonas Jovaiša buvo mano mokytojas. Lietuvos ugdymo mokslo žmogus, kokių sutinkame labai retai. Tokių žmogų gerbi, su juo draugauji ir kartu jo bijai, jį supranti ir bandai įminti kaip mįslę, su juo esi atvira ir kartu atsargi, gali šmaikštauti ir įsitempus ieškoti tinkamo žodžio pokalbiui. Tai buvo labai stiprus žmogus, reikalaujantis tokio santykio, kokį retai patiriame, kuris transformuodavo pašnekovą tokiu būdu, kurio nupasakoti neįmanoma.

Užuot linksniavusi visus profesoriaus darbus, o jų yra tikrai daug (40 parengtų doktorantų, 43 knygos, daugiau nei 300 kitų publikacijų), ir apie kuriuos galima nuodugniau pasiskaityti internete, noriu papasakoti apie kelias išmoktas profesoriaus pamokas. Pamanysite, kad tai labai individualu. Žinoma, tai asmeniška, bet esu tikra, kad mano pasakojimas perteikia ir bendresnę daugelio mano kolegų patirtį bendraujant su profesoriumi.

Pirma pamoka – meilė praktiniam darbui ir darbštumas. Keistas, bet dabar jau atrodo dėsningas mano pirmasis susitikimas su profesoriaus šiuo charakterio brožu įvyko netiesiogiai, kai, būdama paauglė, vasaros metu per mokyklos atostogas mėnesiui įsidarbinau Vilniaus Antakalnio klinikų Baro kamerų skyriuje, kuriam vadovavo profesoriaus sūnus Linas Jovaiša, pagalbi-

ninke. Tai buvo pirmoji pažintis su Jovaišų darbštumu, veržlumu, atsidavimu, kitaip tariant, meile praktiniam darbui. Neabejotinai Lino Jovaišos asmenyje atsispindėjo tai, kas buvo būdinga jo tėveliui – Leonui Jovaišai, ir tai supratau daug vėliau. Tame poliklinikos skyriuje dirbome dieną naktį, dirbome tiek, kiek reikėjo. Tai buvo mano pirmoji pažintis su darbu ir požiūriu į darbą. Baigusi mėnesio darbą, gavau iš kolektyvo dovanų knygą ir rožę, parsinešiau namo ir

nesustojau verkti. Negalėjau tėveliams paaiškinti kodėl. „Ne – man nieko nenutiko“, – atsakiau į jų klausimą. Verkiau, nes buvo sunku atsiveikinti su kolektyvu, kuriam vadovavo Linas Jovaiša ir kuris buvo nuostabiausia kada nors mano matyta komanda. Taip jau nutiko, kad profesorius atgulė Antakalnio kapinėse šalia savo sūnaus, anksčiau už jį išėjusio Anapilin.

Kita pamoka – profesorius nepaprastai mylėjo savo teorinį-mokslinį darbą. Stodama į edukologijos doktorantūrą Vilniaus universitete paprašiau jo būti mano vadovu. Sutiko. Sakiau, kad noriu darbą rašyti remdamasi sandūra su filosofija (buvau baigusi filosofijos mokytojų perkvalifikavimo kursus Pedagoginiame universitete). Profesorius apsidžiaugė, davė puikių nuorodų knygų, pasakojo apie klausytas A. Maceinos paskaitas, dalijomės įvairiomis filosofijos naujovėmis, taikomomis ugdymui. Profesorius išprusimas buvo nepralengiamas ir ugdymo moksle, ir psichologijoje, ir filosofijoje, jis nuolat skaitė ir rašė. Doktorantei tai buvo neįkainojama. Atitinkamai dirbau prie minčių dėlionės daug. Kai kuriuos parašytus tekstus turėjau perrašyti po kelis kartus: profesorius mane mokė nerašyti perteklinių žodžių, palikti tik esmę. Tekstas kartais buvo trumpinamas net tris kartus. Man, jaunai doktorantei, kiekvieną žodį išmesti buvo nepaprastai sunku, skausminga, juk jis buvo ilgai „išnešiotas“. Tik vėliau supratau ir įvertinau, kokią puikią metodiką taikė profesorius, – mane augindamas rašyti gerą tekstą, kuris atitiktų mintį, būtų kultūriškai platus, intriguojantis, atitiktų akademinį stilių.

Trečia pamoka – profesorius buvo neįtikėtinai atidus ne tik savo pašnekovui, doktorantui, bet ir jo aplinkai. Leonas Jovaiša visada klausdavo: – „O kaip ma-

mytė, tėvelis, kaip vyras ir vaikai?“ „Kodėl klausia“, – galvodavau, juk atėjau dėl disertacijos. Gal kiek pavėluotai supratau, kad jam šeima yra itin didelė vertybė ir sėkmės garantas. Šalia profesoriaus visada buvo žmona Stefutė. Su kavute, su pyragais, jei užsisėdėdavome ilgėliau. Profesorius mylėjo savo artimą ir savo artimo artimą, buvo jam dėmesingas.

Ketvirta pamoka – draša gyventi pagal įsitikinimus. Profesorius buvo nestandartinis mokytojas ir profesorius. Jis galėjo pasielgti taip, kaip kiti nesitikėjo. Jis nebijojo būti kitoks, nesuprastas. Anykščių gimnazijos archyvas pasakoja, koks jis buvo ne-nuorama mokytojas darbo pradžioje – kūrybingas, inovatyvus, veržlus, principingas, nebijantis išsakyti savo tiesos mokyklos direktoriui, pasipriešinti. Kitaip tariant, buvo tarsi maištininkas, protestuojantis prieš neteisybę ir rutiną. Mūsų pokalbių metu profesorius atskleidė ne vieną savo „prasižengimą“ einant mokyklos direktoriaus pareigas. Prasižengimas būdavo absoliučiai suprantamas iš humanizmo perspektyvos, bet baustinas iš oficialios, administracinės perspektyvos. Klausydavau profesoriaus ir galvojau, kad, nepaisant garbaus amžiaus, jis visada liks jaunas savo meile tiesai, nors ji būtų ir labai nepatogi. Jis ne tik išsakys tiesą, bet ir dėl jos pakovos.

Penkta pamoka – ką reiškia būti vadovu? Profesorius buvo vadovavimo mokytojas. Dirbdamas Vilniaus universiteto Pedagogikos katedros vedėju buvo reiklus, bet pirmiausiai – savo kolektyvo draugas. Deja, neteko dirbti jo tuometėje komandoje: vadovauti Edukologijos katedrai (pervadinta buvusi Pedagogikos katedra) atėjau daug vėliau. Sėkmei ir ačiū katedros kolegėms – prof. Vandai Aramavičiūtei, doc. Giedrei Purvaneckienei ir psicholo-

gei doc. Birutei Pociūtei: kadedroje saugomi dideli sovietinio stiliaus albumai su daugybe nuotraukų, kur užfiksuotos darbo akimirkos. Jose besišypsantys mokslininkai, dėstytojai, laborantai, atsipalaidavę, juokaujantys, draugingai žvelgiantys vienas į kitą. Supratau, kad „gera vadovo ranka“ pirmiausiai pasireiškia per bičiulybę.

Galiausiai šeštoji pamoka – meilė savai žemei, savo kraštui. Profesorius karštai mylėjo Lietuvą, nors nebijojo kalbėtis apie globalizacijos naujoves ir jos pranašumus. Jam Lietuva – tai gamta, mokslas, kultūra, šeima. Visa siekė puoselėti, plėtoti, gilin-

ti, estetizuoti, kad būtų užtikrintos sąlygos ateities kartoms, vaikus ir jaunuolius išugdyti meilės, darbštumo, drąsos ir tikėjimo dvasia. Profesoriaus amžius jo požiūrį darė vis griežtesnį, labiau lokalizuojantį kultūrinės naujoves, koncentruojantis į naudą Lietuvai, Lietuvos švietimui, gebėjimą atsispirti kartu su atsivėrusiu pasauliu atneštomis „informacinėms šiukšlėms ir triukšmui“. Atrodo, profesorius vėl grįžo į jaunatviško protesto dvasią, maištavimą už tiesą, kuria tikėjo.

Tebūnie lengva jam Lietuvos žemė ir aukštas, platus Lietuvos dangus.

Lilija Duoblienė